

Motion till riksdagen 2024/25:2588

av Adam Reuterskiöld m.fl. (M)

Stärkt äganderätt vid utvecklingen av el- och kommunikationsnät

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av ersättningsnivåer och grunder för intrångsersättning i samband med intrång på annans mark, att det ska leda till att det baseras på faktiska förluster och att detta ska regleras i form av arrende för upplåten mark, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Dagens kraft- och kommunikationsnät byggdes ut under en tid när det bara fanns en organisation som byggde och ansvarade för driften av näten. Under utbyggnaden av mobiltelefonin under 80- och 90-talet skapades förutsättningar för konkurrens inte bara på operatörssidan utan även på nätägarsidan. Naturligtvis var och är det av nationellt intresse för utvecklingen av samhället men det har även blivit en integrerad del av företagens affärsverksamhet. Grundläggande för denna verksamhet är dock tillgången till mark och möjligheten till byggnation och ledningsdragningar över annans mark.

Detta har fram tills idag till stor del gjorts med s k ledningsrätt som regleras i ledningsrättslagen men även i förekommande fall i plan- och bygglagen eller miljöbalken. Ersättningen grundas idag framför allt på marknadsvärde och användning av marken men även på skador och olägenheter. Dessa värderas dock till ett engångsvärde för all framtid som oftast sätts till mycket låga värden.

Nu står vi inför nästa stora elektrifiering och även utbyggnad av både trådlöst såsom fiberbaserat kommunikationsnät. Under de kommande 20 åren beräknas det svenska elnätet behöva byggas ut kraftigt för att möta både en ökande efterfrågan på elektricitet och den gröna omställningen till förnybar energi. Enligt Svenska kraftnät och andra branschaktörer uppskattas investeringar på över 500 miljarder kronor vara nödvändiga för att modernisera och utöka elnätet fram till 2045.

Behovet av utbyggnad drivs främst av följande faktorer:

1. Elektrifiering av industrin och transportsektorn: Storskalig övergång till eldrivna fordon och omställning av tunga industrier till fossilfri produktion.
2. Ökad elproduktion från förnybara källor: Vindkraft, solenergi och havsbaserad vindkraft kräver stora investeringar i både stamnät och regionala nät för att hantera den ökade och mer geografiskt spridda elproduktionen.
3. Befolkningsökning och urbanisering: Städer och tätorter växer, vilket ställer krav på robustare och mer omfattande elnätinfrastruktur.

Utöver dessa faktorer måste även det befintliga nätet moderniseras, då mycket av infrastrukturen är föråldrad. Svenska kraftnät har pekat på att många av dagens ledningar och stationer byggdes under 1950- och 60-talen, och de behöver nu uppgraderas för att klara de kommande decenniernas belastning och krav.

En el-, tele- eller fiberkabel innebär begränsningar för modernt jordbruk och omöjliggör i princip skogsbruk. Det stoppar även etablering av solcellsparker, utveckling av bostadsområden och inbindning av koldioxid i växande skog. Allt detta medför en omfattande förlust av framtida intäktskällor för den företagare som äger marken. I praktiken innebär det att ett företagande som bygger på brukandet av marken genom tvångslagstiftning byts ut mot en annan form av företagande i form av elnätsbolagens monopol. Detta utan att en rimlig, marknadsmässig ersättning utbetalas.

Idag utbetalas en intrångsersättning baserad på skogs- och åkernormerna. Båda normerna har sina begränsningar och ersätter inte den faktiska skada som förorsakas markägaren. Denna ersättning täcker bara den skada som uppstår på nuvarande värden. Den ersätter inte förlusten av framtida intäkter. Det kan t.ex. vara förlusten av avverkningsmöjligheter eller byggandet av en solcellspark. I praktiken leder det till att markägaren finansierar framtida elöverföring och möjligheten till kommunikation. Att kommersiellt nyttja någon annans mark i många år borde rimligen medföra en hyreskostnad – även för elnät – som för alla andra arrendatorer.

Utbyggnaden av el-, tele- och kommunikationsnät måste ske på ett sätt som på ett mer rättvist sätt fördelar påverkan och nytta. Ersättning måste i framtiden baseras på följande:

- En rimligare ersättning för den skada som uppstår – även för de intäktsmöjligheter som försvinner på den mark som berörs av elnät eller något annat nät.
- Äganderätten måste stärkas och därför måste avtalen mellan parterna baseras på ett arrende eller hyra för en begränsad tid med årlig ersättning.

Adam Reuterskiöld (M)

Mats Green (M)

Anna af Sillén (M)